

ORIGINAL RESEARCH PAPER

Criminal Responsibility for Athletic Operations

Hossein Aghaie Nia^{1*}

Abstract

Background and Aim: Since the beginning of the Iranian contemporary legislative period, there is no specific law on sports activities and therefore lawyers have resorted to legal foundations and principles in order to justify the events resulting from sport operations.

Materials and Methods: The descriptive - analytical approach has been chosen as the method of the present study.

Ethical Considerations: In order to organize this research, honesty and confidentiality have been observed.

Findings: . In 1973, for the first time it was established that events resulting from sport operations are not a crime provided that it is not a violation of the rules related to that exercise. This provision was repeated in the following rules with little modifications. The reason is the social expediency, the victim's satisfaction, custom and habit and attention to the important position of sport in excellence of ethics and the emphasis of the constitution. The perpetrator is an athlete and sports action means the group of actions taken within the framework of a sport. The main condition for justifying operations is compliance with the rules related to sport specially the regulations of sports faults. The athlete cannot also exploit the law's permission to harm others. The lack of athlete responsibility is limited to the time of exercise and that the sport should not be contrary to Sharia norms.

Conclusion: As a general rule, there is no criminal responsibility for athletic operations.

Received:

21 Mar 2020

Revised:

25 Mar 2020

Accepted:

29 Mar 2020

Available Online:

01 Apr 2020

Keywords:

Sport,
Criminal
Responsibility,
Athlete,
Consent.

^{1*} Associate Professor of Criminal Law and Criminology, University of Tehran, Tehran, Iran.

Email: Haghaie@ut.ac.ir Phone: +982161112532

Please Cite This Article As: Aghaie Nia, H (2020). "Criminal Responsibility for Athletic Operations". *Interdisciplinary Legal Research*, 1 (1): 1-12.

مسئولیت کیفری ناشی از عملیات ورزشی

حسین آقایی نیا^۱

۱. دانشیار، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. Email: Haghhaie@ut.ac.ir

دریافت: ۱۳۹۹/۱/۲ ویرایش: ۱۳۹۹/۱/۶ پذیرش: ۱۳۹۹/۱/۱۰ انتشار: ۱۳۹۹/۱/۱۳

چکیده

زمینه و هدف: از آغاز دوره قانونگذاری در ایران معاصر قانون مشخصی که در باب حوادث ورزشی وجود نداشت و حقوق‌دانان در راستای توجیه حوادث ناشی از عملیات ورزشی به مبانی و اصول حقوقی متوسل شده‌اند.

مواد و روش‌ها: پژوهش حاضر به صورت توصیفی-تحلیلی تدوین و اطلاعات مربوطه به شیوه اسنادی و کتابخانه‌ای جمع‌آوری شده است.

ملاحظات اخلاقی: در این تحقیق، اصالت متون، صداقت و امانتداری رعایت شده است.

یافته‌ها: در سال ۱۳۵۲ برای نخستین بار مقرر شد که حوادث ناشی از عملیات ورزشی مشروط بر این که سبب آن حوادث، نقض مقررات مربوط به آن ورزش نباشد، جرم محسوب نمی‌شود. این مقرر در قوانین بعدی نیز با تغییراتی اندک تکرار شد. علت این حکم نیز مصلحت اجتماعی، رضایت زیان‌دیده، عرف و عادت و توجه به جایگاه مهم ورزش در تعالی اخلاق و تاکیدات قانون اساسی است. مرتکب، شخص ورزشکار است و عمل ورزشی، آن گروه از اقداماتی است که در چارچوب یک ورزش انجام می‌گیرد. شرط اصلی برخورداری از معافیت کیفری، التزام به مقررات مربوط به ورزش مورد نظر است که بارزترین آنها مقررات مربوط به خطاهای ورزشی است. همچنین ورزشکار نمی‌تواند از اجازه قانون جهت ایراد صدمات عمدی به دیگران سوء استفاده نماید. عدم مسئولیت ورزشکار، محدود به زمان ورزش بوده و همچنین ورزش مزبور نباید برخلاف موازین شرعی باشد.

نتیجه‌گیری: به عنوان یک قاعده کلی، صدمات ناشی از عملیات ورزشی فاقد قابلیت تعقیب کیفری هستند.

کلمات کلیدی: ورزش، مسئولیت کیفری، ورزشکار، رضایت.

مقدمه

۱- بیان موضوع: آیات و روایات متعددی که در اسلام راجع به ورزش و وجوب آن وجود دارد، نمایانگر دیدگاه روشن شریعت در خصوص مورد است. (تقوی دامغانی، ۱۳۸۳: ۲۵) به موازات این منابع، فقها در باب مسوولیت‌های حقوقی ناشی از حوادث ورزشی نظرات پرمحتوی و مستحکمی را مطرح نموده‌اند. سابقه کار به صدر اسلام می‌رسد و باب اظهار نظر همچنان مفتوح است کما این که فقهای معاصر نیز در پاسخ به استفتائات ورزشی به تفصیل سخن گفته‌اند. از جمله کتب فقهی که در باب حقوق ورزشی حاوی نظراتی هستند، المغنی (ابن قدامة، ۱۳۸۸: ۲۳/۹)، المبسوط (شیخ طوسی، ۱۴۱۴: ۱۷۲/۷)، السرائر (ابن ادریس، ۱۴۱۰: ۴۹۴/۲)، شرایع الاسلام (محقق حلی، ۱۴۰۸: ۱۰۲/۴)، قواعد الاحکام (علامه حلی، ۱۴۱۳: ۳۱۴/۲)، کشف اللثام (فاضل‌هندی، ۱۴۱۶: ۴۸۵/۲) و جواهر الکلام (نجفی، بی‌تا: ۱۰۶/۴۳) را می‌توان نام برد. البته با توجه به محدودیت رشته‌های ورزشی در گذشته که منحصر به تیراندازی، شنا، اسب دوانی و ... بوده فتاوی نیز از نظر کمی محدود است ولی به لحاظ کیفی قابل استناد در اغلب رشته‌های ورزشی است. به عنوان مثال در باب مسوولیت معلم شنا نسبت به حفاظت از سلامت شناگری که برای آموزش به او سپرده می‌شود، برحسب سن شناگر، نظرات مختلفی ارائه شده و یا در باب مسوولیت حقوقی کسانی که به تمرین تیراندازی پرداخته و تیر به عابر اصابت می‌کند فتاوی مختلفی داده شده است. وجود چنین منابعی در حقوق اسلام ضمن این که قدمت موضوع را مشخص می‌نماید، به اهمیت ورزشی و حوادث آن نیز اشاره دارد.

از آغاز دوره قانونگذاری در ایران معاصر یعنی از ۱۳۰۴ تا ۱۳۵۲ قانون مشخصی که در باب حوادث ورزشی به صراحت تعیین تکلیف کرده باشد وجود نداشت و حقوق دانان در راستای توجیه حوادث ناشی از عملیات ورزشی به مبانی و اصول حقوقی متوسل شده‌اند. استاد عبدالحسین علی آبادی ضمن طرح بعضی نظرها که رضایت مجنی‌علیه را علت موجهه حوادث ورزشی می‌داند معتقد است «بهترین توجیه عدم مجازات مشت زن و

کلیه اشخاصی که در اثنا عملیات ورزشی مرتکب جرح می‌شوند اجازه قانون است.» (علی‌آبادی، ۱۳۴۷: ۲۴۹/۱) حقوق دانانی که بعد از ایشان در این زمینه اظهار نظر کرده‌اند نیز به اجازه قانون، آداب و رسوم اجتماعی (صانعی، بی‌تا: ۲۰۶/۱) برای موجه قلمداد کردن حوادث موصوف متوسل شده‌اند و گاه گفته‌اند که از نظر قانون ایران با توجه به این که موردی وجود ندارد که عرف موجب نقض قانون شود، نمی‌توان استدلال‌ات فوق را پذیرفت و به نظر می‌رسد که در صورت شکایت شاکی در مورد جرح و به هر حال در صورت وقوع قتل قضیه قابل تعقیب باشد. (معتمد، ۱۳۵۱: ۱۴۰/۱)

اما در سال ۱۳۵۲ مقنن به این اختلاف نظر پایان داد و به صراحت و به موجب ماده ۴۲ قانون مجازات عمومی مقرر داشت که «حوادث ناشی از عملیات ورزشی مشروط بر این که سبب آن حوادث، نقض مقررات مربوط به آن ورزش نباشد، جرم محسوب نمی‌شود.»

در سال ۱۳۶۱ مقنن همین متن را با اضافه کردن جمله «... و این مقررات هم با موازین شرعی مخالفت نداشته باشد» در ماده ۳۲ قانون راجع به مجازات اسلامی مورد تأیید قرار داد. در سال ۱۳۷۰ نیز به رغم تغییراتی که در قانون مجازات اسلامی داده شد، ماده ۳۲ اخیر الذکر فقط با تغییر شماره ماده به ۵۹ عیناً به تصویب رسید و در حال حاضر، در مورد حوادث ناشی از عملیات ورزشی که جنبه جزائی داشته باشد بند (ث) ماده ۱۵۸ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ مورد استناد است. اما در مورد مسوولیت مدنی حوادث ورزشی تاکنون قانون خاصی که به صراحت به ورزش اشاره‌ای داشته باشد، تصویب نشده و جبران خسارت حوادث ورزشی با استناد به قانون مسوولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹، قانون مدنی و سایر قوانین، اصول، فتاوی و عرف و عادت حل و فصل می‌شود.

۲- روش تحقیق: روش تحقیق در این پژوهش به صورت تحلیلی و توصیفی است.

بحث و نظر

۱- علت جرم نبودن حوادث ناشی از عملیات ورزشی

پیش از این گفته شد که تا قبل از تعیین تکلیف قانونی برای توجیه حوادث ورزشی استدلال‌های متفاوتی از سوی حقوق‌دانان ارائه می‌شد. مصلحت اجتماعی، رضایت زیان‌دیده، عرف و عادت و امثال آن از جمله اینها بود. اما با وضع ماده ۴۲ در قانون مجازات عمومی در سال ۱۳۵۲ و قبول آن پس از انقلاب از سوی مجلس شورای اسلامی به همه این نظریات خاتمه داده شد و در واقع، در حال حاضر مستند موجه بودن حوادث ناشی از عملیات ورزشی، قانون است. اعطای چنین امتیاز بزرگی به ورزش بطور استثنائی در میان هزاران فعالیت دیگر، ما را به جستجوی علت آن می‌دارد. تصریح قانونگذار به این که حوادث ناشی از عملیات ورزشی به هر گونه‌ای که باشد جرم محسوب نمی‌شود به معنای آن است که ورزش از علل موجهه محسوب و مرتکب هیچ‌گونه مسوولیت اعم از کیفری و یا مدنی ندارد. با دقت بیشتر می‌توان دلایل ذیل را در این رابطه مطرح نمود:

۱-۱- تبعیت از دیدگاه قانون اساسی

قانون اساسی ورزش را یکی از اساسی‌ترین ابزارها برای تربیت انسانی کریم، با ارزش‌های والای انسانی، آزاد و مسوول در برابر خدا می‌داند و با توجه به این که قانون عادی باید از اصول و سیاست‌های کلی ترسیمی در قانون اساسی تبعیت نماید، قانون عادی، حوادث ناشی از عملیات ورزشی را جرم محسوب نمی‌کند و در واقع به این دیدگاه که ورزش وسیله‌ای برای برومندی نسل است عینیت می‌بخشد.

۱-۲- رضایت ورزشکار مصدوم به شرکت در فعالیت ورزشی

از نظر اصول حقوقی، رضایت مجنی‌علیه اصولاً تأثیری در مجرمیت مرتکب ندارد ولی در موارد استثنائی رضایت مجنی‌علیه ممکن است موجب زوال وصف مجرمانه و عدم تحقق جرم، تخفیف مجازات یا موقوفی تعقیب یا موقوفی اجرای مجازات شود (اردبیلی، ۱۳۹۷: ۱۲۹/۱) و بدون تردید رضایت ورزشکار به مشارکت در فعالیت ورزشی به معنای قبول خطرات و نتایج زیان بار متعارف در ورزش است. قبول رضایت

به عنوان یکی از مبانی موجه دانستن حوادث ناشی از عملیات ورزشی به منظور ایجاد انگیزه در میلیون‌ها جوان برای روی آوردن به ورزش، برای این بوده که نسلی شجاع، سلامت و با نشاط داشته باشیم زیرا مقنن به خوبی می‌دانسته که تعالی جامعه جز در پرتو چنین انسان‌هایی مقدور نیست. مقنن با علم به این که حادثه از ورزش قابل تفکیک نیست و حتی به رغم رعایت همه موازین و مقررات باز ممکن است صدمه‌ای محقق شود، با شجاعت و بینشی بسیار متعالی حساب ورزش را از همه امور جدا ساخته و حوادث آن را جرم محسوب نمی‌کند. در عین حال می‌خواهد بگوید که ورزش یک فعالیت مبتنی بر تمایل است و هیچ اکراه و اجباری در آن نیست.

کار دوزو یکی از بزرگترین حقوق‌دانان امریکا در ضرب‌المثلی همین دیدگاه را به بیانی دیگر گفته که «ترسو می‌تواند در خانه بماند.» (چامپیون، ۱۳۷۶: ۱۹) و مفهوم مخالف آن این است که در صورت مشارکت در فعالیت ورزشی علی‌الاصول نخواهد توانست به نتایج زیان باری که در چارچوب مقررات حاصل شده باشد اعتراض کند. این پدیده غالب و متعلق به زمان‌های گذشته به نحو مطلوب در سال ۱۹۶۲ توسط دیوان عالی ایالت ارگان موضوع حکم قرار گرفت:

«فوتبال ورزشی همراه با درگیری بدنی است. اقتضای آن درگیر شدن مستمر و مکرر بازیکنان با قدرت هرچه بیشتر است... درگیری بدنی، کوفتگی و شکستگی، از وقایع اجتناب‌ناپذیر بازی فوتبال است... بازیکنان باید خطر، ضربات، شکستگی‌ها و صدمات آن را با رضایت پذیرا شوند.» (آقای‌نیا، ۱۳۹۷: ۳۳)

استناد به قاعده اقدام به عنوان یکی از قواعد فقهی در این مورد نیز مقبول است. معنای این قاعده چنانکه از نامش پیدا است این است که کسی که با علم و قصد و رضا ضرر یا ضمانی را بپذیرد، هیچکس ضامن او نخواهد بود. (محمدی، ۱۳۷۳: ۲۳۵/۱) بنابراین زیان‌دیده از عملیات ورزشی اعم از حریف یا تماشاگر یا غیر آنها با شرکت در بازی یا ورود به جایگاه تماشاگران، صدمات و خسارات ناشی از عملیات ورزشی در چارچوب مقررات را پذیرفته است و نمی‌تواند برای جبران خسارات وارده به دیگری رجوع نماید. بدون تردید یکی از

اصول مورد نظر مقنن در وضع ماده ۵۹ ق.م.ا رضایت زیان‌دیده از فعالیت‌های ورزشی بوده است.

بنابراین قبول خطر و اقدام و رضای زیان‌دیده و شرکت او در فعل زیانبار حتی در آنچه مربوط به جان و سلامت او می‌شود داوری عموم و به دنبال آن حربه قانون را کند می‌سازد. مگر نه این است که ضرب و جرح به عمد، جرم نابخشوندی است؛ پس چرا آن که به پای خود به میدان می‌رود و با دنده‌ای شکسته و دستی و بال بر گردن بیرون می‌آید تنها به مردانگی خود می‌نازد! گویی جبران به ارضای غرور می‌کند؛ شگفت آنکه دادگاه نیز به شکایت او به دیده تحقیر می‌نگرد و روی از آن باز می‌گرداند تا عهد شکنی را پاداش ندهد. (کاتوزیان، بی‌تا: ۳۹۶)

۱-۳- توجه به نقش ورزش در جامعه

از مهمترین انگیزه‌های مقنن در اعطای چنین امتیازی به ورزش یعنی جرم ندانستن حوادث ناشی از عملیات ورزشی را باید در نقش و عملکرد ورزش در جامعه دانست که عبارتند از: (۱) کاهش هیجانانگیز (ورزش راهی است برای اظهار و کاهش هیجانانگیز و رهایی از تنش‌ها؛ همچنین ورزش به عنوان دریچه اطمینانی است که تمایلات مهاجمانه را تلطیف می‌کند)، (۲) اثبات هویت (ورزش امکان شناخته شدن و اظهار ارزش‌های وجودی را فراهم می‌آورد)، (۳) کنترل اجتماعی (ورزش وسایلی را برای کنترل مردم در جامعه‌ای که انحرافات رواج دارد بوجود می‌آورد)، (۴) اجتماعی شدن (ورزش وسیله‌ای است برای اجتماعی شدن)، (۵) عامل تغییر (ورزش موجب تغییر جامعه و ایجاد الگوهای رفتاری جدید بوده و عاملی است که جریان تاریخ را تغییر می‌دهد؛ مثلاً ورزش برخورد و رقابت گونه‌های مختلف مردم و برتری بر اساس قابلیت را مجاز می‌سازد)، (۶) بیداری و آگاهی جمعی (ورزش موجب روح جمعی است که مردم را به شیوه متحد به دنبال اهداف مشترک متشکل می‌سازد) و (۷) موفقیت (ورزش موجب احساس موفقیت می‌شود و پیروزی در ورزش مانند پیروزی در زندگی است). (وست و بوچر، ۱۳۹۱: ۳۹۴) در جامعه بین‌المللی نیز چهره ورزش با هیچ یک از امور

از نظر الزام دولت‌ها به رعایت مقررات قابل مقایسه نیست. شورای امنیت سازمان ملل متحد قطعنامه‌های متعدد در محکومیت کشورهای متجاوز صادر می‌کند ولی در بسیاری موارد کشورها وقتی به آن نمی‌گذارند، در حالی که تصمیمات فدراسیون‌های بین‌المللی و کمیته بین‌المللی المپیک در زمینه مقررات ورزشی را همه کشورها به رغبت اجراء می‌کنند و کوچکترین تأخیری را در آن جایز نمی‌دانند.

۲- تحلیل حقوقی حوادث ناشی از عملیات ورزشی

به موجب ماده ۱۵۸ ق.م.ا «علاوه بر موارد مذکور در مواد قبل، ارتکاب رفتاری که طبق قانون جرم محسوب می‌شود، در موارد زیر قابل مجازات نیست: ث. عملیات ورزشی و حوادث ناشی از آن، مشروط به اینکه سبب حوادث، نقض مقررات مربوط به آن ورزش نباشد و این مقررات هم معیار موازین شرعی نباشد.»

تحلیل حقوقی این ماده مستلزم روشن ساختن عناوین ذیل است: شخصیت مرتکب، عمل مرتکب، نتیجه حاصله، رعایت مقررات، انطباق با موازین شرعی.

۲-۱- شخصیت مرتکب

در بند (ث) در ماده ۱۵۸ قانون فوق، اشاره صریحی به مرتکب و به عبارت دیگر به کسی که حادثه را ایجاد کرده نشده و فقط با ذکر «عملیات ورزشی» به طور ضمنی نظر خود را رسانده است. بی‌گمان مرتکب این حادثه کسی جز ورزشکار نیست و در واقع، فاعل عملیات ورزشی همان کسی است که اصطلاحاً به وی ورزشکار گفته می‌شود. ورزشکار در مفهوم خاص کسی است که دارای توانایی‌های بدنی یا مهارت‌های ورزشی در سطح بالایی است ولی به نظر می‌رسد مقنن مفهوم خاص ورزشکار به شرح فوق نباشد و به همین دلیل هم از بکار بردن واژه «ورزشکار» خودداری کرده است؛ بلکه نظر بر مفهوم عام ورزشکار داشته است و لذا هر کس که به انجام فعالیت‌های ورزشی بپردازد، با رعایت سایر شرایط می‌تواند از امتیاز این ماده قانونی استفاده کند. بنابراین از نظر قانون، سن، قد، وزن، میزان مهارت و هیچ شرط دیگری جز انجام فعالیت‌های ورزشی مؤثر در شمول ماده ۵۹ نخواهد بود. (آقایی‌نیا، ۱۳۹۷: ۳۳)

۲-۲- عمل مرتکب

منظور از عمل ورزشی، آن گروه از اقداماتی است که در چارچوب یک ورزش انجام می‌گیرد. ورزش در این ماده در مفهوم عام مورد نظر است به عبارت دیگر، فقط مجموعه حرکاتی که به موجب مقررات مدون بین‌المللی یا داخلی، ورزش به حساب می‌آید، مشمول ماده نخواهد بود بلکه آن دسته از فعالیت‌های بدنی که به موجب عرف، در گوشه و کنار کشور، ورزش تلقی شوند، ورزش در مفهوم مورد نظر مقنن گفته می‌شود. بنابراین فوتبال، کشتی، هندبال، جودو، کاراته از یکسو و کشتی گیله مرد، کشتی با جوخه، چوگان در عشایر کشتی باشال، لافن بازی، جوب بازی و امثال آنها که فاقد تشکیلات اجرایی و مقررات مدون است، ورزش مورد نظر ماده ۱۵۸ ق.م.ا محسوب می‌شوند. بنابراین چنانچه حادثه ناشی از هر یک از فعالیت‌های ورزشی باشد، مرتکب از امتیاز علت موجه ماده مذکور استفاده خواهد کرد. از نظر قانون تفاوتی میان تمرین و مسابقات وجود ندارد و حتی فعالیت‌های ورزشی در زمان گرم کردن می‌تواند عملیات ورزشی مشمول ماده مذکور باشد.

۲-۳- نتیجه حاصله

مقنن با استعمال واژه «حوادث»، کلیه نتایج مجرمانه ناشی از عملیات ورزشی که به‌طور معمول جرم به حساب می‌آید را در مشمول ماده ۱۵۸ قرار داده است. حادثه می‌تواند از ضرب و جرح ساده شروع و به شکستگی، نقض عضو، از کار افتادن عضو، زوال منافع، مرض دائم، فقدان یا نقص یکی از حواس یا زوال عقل و بالاخره به مرگ منتهی گردد. (آقایی‌نیا، ۱۳۹۷:

۳۵)

بنابراین شدت و ضعف نتیجه حاصله از عملیات ورزشی علی‌الاصول تأثیری بر جرم بودن یا نبودن آن ندارد. استفاده از واژه «حوادث» و خودداری از ذکر مصادیق، به نوعی نمایانگر نظر مقنن بر حمایت از ورزشکار در صورت وقوع حادثه است و به هر حال بار دیگر دیدگاه مقنن را از درجه اهمیتی که برای ورزش و نقش حیاتی و اساسی آن در تعالی جامعه قائل است نشان می‌دهد.

۲-۴- رعایت مقررات به عنوان شرط اصلی

۲-۴-۱- تبیین موضوع

اولین و مهمترین شرطی را که مقنن برای موجه جلوه دادن حوادث ورزشی مقرر می‌دارد، رعایت مقررات است و لذا تصریح می‌کند که حادثه نباید ناشی از نقض مقررات باشد و به دیگر سخن اگر عملیات ورزشی برخلاف مقررات، انجام و منجر به حادثه شود مرتکب همانند حوادث خارج از زمین ورزش تحت تعقیب قرار خواهد گرفت. ممکن است این پرسش مطرح شود که آیا صدور چنین مجوزی، موجب نخواهد شد که بعضی از ورزشکاران با سوء استفاده از مقررات، ورزش را وسیله‌ای برای اجرای اغراض سوء و ضد ورزشی قرار دهند؟! به طور کلی می‌توان گفت که مقررات اصولاً به نحوی تنظیم شده اند که رعایت آنها مانع بروز حادثه شود و در عین حال نمی‌توان ادعا کرد که زمینه چنین سوء استفاده‌هایی کاملاً منتفی است ولی با توجه به غیر قابل احتراز بودن حوادث در ورزش حتی در صورت رعایت کامل مقررات و از آنجا که عرصه ورزش، مکانی برای پرورش انسان‌هایی شجاع و توانمند است، نمی‌توان اهداف و منافع اساسی ورزشی را به پای موارد استثنایی قربانی کرد. مقنن به خوبی می‌دانسته که قرار نیست در ورزش کسی مصدوم، مجروح یا کشته نشود و در عین حال آگاهی ورزشکاران به قابل پیش‌بینی بودن حوادث و شرکت داوطلبانه در آن نیز، تأییدی بر موجه قلمداد کردن حوادث ناشی از عملیات ورزشی در صورت رعایت مقررات از سوی ورزشکار بوده است.

در سایر فعالیت‌های اجتماعی، فرض این است که رعایت مقررات، مانع تحقق حادثه خواهد شد و بروز نتیجه زیان‌بار، ناشی از عدم رعایت مقررات مربوطه بوده است. در حالی که چنین دیدگاهی در ورزش صادق نیست. به عنوان مثال به مشت‌زن اجازه داده می‌شود که با تمامی توان خود به حریف ضربه وارد نماید (به همین ترتیب است در بعضی از ورزش‌های رزمی) و یا به بازیکن فوتبال برابر مقررات این مجوز داده شده است که می‌تواند تمامی توان خود را در زدن ضربه به توپ بکار گیرد. حال اگر در چنین مواردی، حادثه‌ای روی دهد، نمی‌توان ورزشکاران مذکور را به صرف وقوع نتیجه زیان‌بار مجرم به

حساب آورد. بنابراین بدیهی است که مقنن چنین امتیاز بزرگی را به فعالیتی اعطاء کند که نقشی بی‌بدیل در برومندی و توانمندی انسان‌ها داشته باشد.

۲-۴-۲- معنا و مفهوم مقررات ورزشی

منظور از مقررات بند (ث) ماده ۱۵۸ قانون مجازات اسلامی مجموعه شرایطی است که توسط فدراسیون‌ها، هیأت‌ها، انجمن‌ها و امثال آنها به صورت مدوّن در رابطه با عملیات ورزشی تنظیم گردیده و یا مقرراتی است غیر مدوّن که حاکم بر ورزش‌های بومی است بدون این که مورد تأیید سازمان‌های دولتی قرار گرفته باشد، ولی عرفاً مورد قبول مردم می‌باشد. در واقع اگر مجموع حرکاتی به عنوان ورزش مورد قبول باشد لزوماً مقرراتی نیز بر آن حاکم است و با توجه به نصّ صریح ماده مذکور، شرط اصلی برای موجه شناخته شدن حادثه ناشی از آن ورزش، رعایت مقررات مربوطه خواهد بود مشروط بر این که با اهداف عالی ورزش منطبق باشد.

مقررات در این بحث، هر چند محدود به موضوع کلی عملیات ورزشی است ولی ناظر بر مصادیق مختلفی است که عبارتند از مقررات مربوط به خطاهای ورزشی، زمان، لوازم شخصی، تجهیزات، اماکن و وسایل عمومی و غیر آنها.

۲-۴-۳- مقررات مربوط به خطاهای فنی ورزشی

بارزترین مصداق مقررات، مقررات ناظر بر خطاهای ناشی از عملیات ورزشی است. ورزش اصولاً دارای یک مجموعه مدوتی است که تحت عنوان قوانین یا مقررات، تهیه و در اختیار فدراسیون یا هیأت‌ها قرار دارد. در این مجموعه‌ها معمولاً کلیه مقررات مربوط به زمین، بازیکنان، داوران، تخلفات و جرایم و امثال آنها با دقت ذکر شده است. به عنوان مثال، قوانین بین‌المللی بسکتبال به تشریح انواع خطاها و از جمله خطاهای ورزشکاران پرداخته است، مانند اذیت و آزار بازیکن و ایجاد مانع در دید حریف با شرکت دادن دست در جلو چشمان بازیکن، تخطی‌های عمدی و ناشی از اعمال رفتار غیر ورزشی، پریدن از پشت سر روی حریف برای گرفتن توپ، برخورد با حریف همراه توپ، ممانعت از پیشروی بازیکن با باز کردن دست خود، هل

دادن، گرفتن یا استفاده از تاکتیک خشن. (نوربخش و جعفریان، بی‌تا: ۸۲) یا در مقررات بین‌المللی واتر پولو، این اعمال خطا محسوب شده است: هل دادن حریف یا از بدن حریف به عنوان وسیله‌ای برای حرکت استفاده کردن، پرتاب کردن پنالتی با روش غیر معمول، گرفتن، زیر آب کردن یا به عقب کشیدن حریف زمانی که توپ در اختیارش نیست، لگد زدن یا ضربه زدن به حریف از روی عمد یا انجام حرکات نامناسب.

هرگاه حادثه بر اثر حرکات خطای ورزشکار باشد، مسئولیت قانونی کامل بر عهده او خواهد بود و همانند یک مجرم عادی که در خارج از زمین ورزشی مرتکب جرم می‌شود مجازات خواهد شد. بدیهی است اقدامات غیر ورزشی که حین فعالیت ورزشی انجام می‌گیرد مانند فحاشی یا کتک‌کاری ورزشکاران قابل طرح در حقوق ورزشی نیست و مرتکب تحت عنوان مجرم عادی قابل مجازات است. نه ورزش و نه اماکن ورزشی اصولاً وسیله‌ای برای مصونیت ورزشکار متخلف نیست.

۲-۴-۴- خطای پیش بینی نشده

هرچند سعی شده است که کلیه مصادیق خطاهای ورزشکاران در مقررات مربوطه ذکر گردد و داوران موظفند برابر آن اعلام نظر نمایند ولی بسیاری از حرکات که ظاهراً لازمه همان ورزش نیز به حساب می‌آیند ممکن است سبب حادثه شود. مثلاً زدن توپ در بسکتبال با دست یا در فوتبال با پا مجاز است ولی این بدان معنا نیست که می‌توان در هر زمان و در هر مکانی از زمین ورزش توپ را با دست یا پا با هر شدتی به سوی هرکس پرتاب یا شلیک کرد. به عبارت دیگر عدم پیش بینی بعضی از حرکات ورزشی در مصادیق خطاها به معنای مجاز بودن انجام آنها به طور مطلق نیست زیرا در چنین صورتی به ورزشکار اجازه داده‌ایم که در پوشش حرکات ظاهراً ورزشی به هر اقدامی برای دستیابی به اهداف مجرمانه دست بزند. به عنوان مثال اگر پرتاب توپ با دست در بسکتبال لازمه آن بازی است، آیا می‌توان اجازه داد که بازیکن، توپ را محکم به صورت حریف بزند و یا آیا می‌توان به پرتاب کننده نیز اجازه داد که با اجازه داور مجاز به پرتاب باشد، حتی اگر شخص یا اشخاصی بدون

۲-۴-۵- مقررات و لوازم شخصی ورزشکاران

حادثه همیشه ناشی از یک عمل ورزشی نیست بلکه گاهی وسایل مورد استفاده ورزشکار غیر مجاز بوده و حادثه، نتیجه بکارگیری چنین وسیله‌ای است. در بسیاری از ورزش‌ها مانند فوتبال، بوکس یا ورزش‌های رزمی، ورزشکار باید از کفش، دستکش مجاز و امثال آنها استفاده کند و مقررات آن ورزش به طور دقیق خصوصیات اینگونه وسایل را مشخص کرده است. به عنوان مثال در قانون چهارم مقررات فوتبال تحت عنوان «وسایل بازیکنان» مقرر گردیده که پل‌های کفش بایستی از چرم یا پلاستیک، لاستیک، آلومینیوم یا اجناس مشابه ساخته شده و نباید کمتر از ۱۲/۷ میلیمتر پهنا داشته و به طور کلی باید ارتفاع و پل‌ها بیش از ۱۹ میلیمتر نباشد. (نصیری، بی‌تا: ۱۷۲)

حال چنانچه نفس حرکت ورزشی در فوتبال مجاز باشد ولی بر اثر برخورد استوک‌های فلزی که دارای ارتفاع بیشتر و قطر کمتری است صدمه حاصل شود، ورزشکار به علت نقض مقررات مربوط به وسایل بازیکنان مسوول خواهد بود یا در ورزش بوکس، اگر مشت‌زن در داخل دستکش، قطعات فلزی تعبیه کند و یا از دستکش‌هایی استفاده نماید که غیر مجاز باشد هر چند ضربه وارده از طرف او به حریف از نظر نحوه زدن و محل اصابت، صحیح باشد ولی مسوولیت او ناشی از بکار بردن وسیله خلاف مقررات خواهد بود. ضمناً استفاده از هر نوع اشیایی که ممکن است سبب مصدوم شدن حریف گردد مانند انگشتر، دستبند، ساعت و غیره ممنوع و خلاف مقررات است.

۲-۴-۶- مقررات و زمان فعالیت‌های ورزشی

رعایت زمان در انجام عملیات ورزشی بخشی از مقررات مربوط به آن ورزش است. حوادث ورزشی در صورتی جرم به حساب نمی‌آید که عمل ارتكابی در محدوده زمان مقرر برای آن ورزش نیز باشد و در غیر این صورت و حتی به رغم این که عمل ورزشی از نظر موازین فنی خطا محسوب نشود، ورزشکار در مقابل حادثه مسوول است. ورزش‌ها از نظر زمان، تابع مقررات مختلفی هستند. گاهی زمان ورزش‌ها مشخص و ابتدا و انتهای آن به موجب مقررات تعیین شده است، مانند کشتی، فوتبال،

توجه در محدوده پرتاب، در حال تردد باشند؟ و یا آیا بازیکن فوتبال مجاز است در میانه میدان، توپ را با پا به بازیکنی که در نزدیکی او قرار دارد بکوبد و در همه این موارد مرتکب مدعی شود که این گونه حرکات، لازمه آن ورزش بوده و از جمله خطاهای مذکور در مقررات نیست؟

بی‌گمان پاسخ منفی است. در جامعه ما، ورزش وسیله‌ای است برای سلامتی، توانمندی و نشاط و نهایتاً تربیت نسلی برومند و هرگز نمی‌توان از آن به عنوان وسیله‌ای برای ارضاء تمایلات ضد انسانی استفاده نمود. در همین رابطه در مقررات هر ورزش، پس از شمارش انواع خطاها با ذکر یک ماده، هرگونه سوء استفاده از ورزش را ممنوع اعلام کرده‌اند. این جملات هرچند کلی است ولی داوران، مرجع صالح برای تمیز مصداق بوده و در هر حال، مانع هرگونه سوء استفاده است. از جمله این موارد می‌توان به ماده ۸-۲۲ مقررات بین‌المللی واترپلو اشاره کرد: «مرتکب بد رفتاری شدن که شامل بکار بدن الفاظ رکیک و پافشاری در بازی ناجوانمردانه و غیره است.» پافشاری در بازی ناجوانمردانه عبارت است از اعمالی که با روح مقررات مغایرت دارد، مانند پرتاب توپ به صورت حریف. (امینی، بی‌تا: ۳۷) یا در ماده ۶۳ مقررات کشتی، انجام هرگونه فنی که منجر به کشش ستون فقرات حریف گردد، ممنوع دانسته شده است. (سوداگر، بی‌تا: ۹۲) و یا طبق قانون دوازدهم فوتبال تحت عنوان خطاها و رفتار ناشایسه، بازی کردن به نحوی که به عقیده داور خطرناک تشخیص داده شود، خطا محسوب می‌گردد، مانند این که اگر توپ در اختیار دروازه‌بان است، بازیکن آن را با پا بزند. (نصیری، بی‌تا: ۱۷۲) مثال‌های فوق نشان می‌دهد که خطاهای ورزشی منحصر به موارد خاص مندرج در آئین نامه‌ها نیست بلکه هر حرکت ورزشی که خطرناک، مخالف شوون ورزشی یا خلاف اخلاق ورزشی باشد نیز خطا محسوب و مرتکب، در مقابل حوادث ناشی از آن مسوول است؛ و برعکس، فعالیت ورزشی در چارچوب مقررات مجاز بوده و ورزشکار در مقابل نتایج سوء آن پاسخگو نخواهد بود.

بود. نظر اداره حقوقی قوه قضائیه در پاسخ به سوالی از سوی یکی از دادگاه‌های چنین است:

سوال: دو نفر جوان در مراسم عروسی مشغول کشتی گرفتن شده‌اند و در اثر عملیات بازی کشتی، یکی از دو نفر بازیکن به زمین افتاده و دستش شکسته می‌شود و مصدوم از بازیکن دیگر شکایت کرده است. آیا اصولاً مصدوم شدن مشارالیه بزه تلقی می‌گردد یا نه، و در صورت مثبت بودن، نوع بزه عمدی است یا غیر عمدی و شبه عمد یا خطای محض؟

نظریه اداره حقوقی: کشتی در مراسم عروسی مورد استعلام از شمول بند ۳ ماده ۵۹ قانون مجازات اسلامی موضوع عملیات ورزشی که خود دارای مقررات خاص می‌باشد خارج است. در خصوص قسمت اول سوال در صورتی که شکستن دست مصدوم مستند به طرف دیگر باشد مشمول موارد ضمان مندرج در قانون دیات می‌باشد، هرچند کشتی که منتهی به شکستن دست شده است جرم موجب تعزیر محسوب نشود و در قسمت دوم تشخیص عمدی و غیر عمدی بودن ایراد صدمه با مرجع رسیدگی کننده است. (شهری و ستوده، ۱۳۷۳: ۳۸۹/۱)

۲-۵- تطابق مقررات با موازین شرعی

مقنن در بند (ث) ماده ۱۵۸ قانون مجازات اسلامی علاوه بر ضرورت رعایت مقررات برای موجه بودن حوادث ناشی از عملیات ورزشی شرط دیگری را نیز اضافه کرده است: «و این مقررات هم مغایر موازین شرعی نباشد.»

اضافه شدن این قید به ضرورت رعایت مقررات ممکن است این پرسش را مطرح نماید که اگر ورزشی در سطح کشور دارای تشکیلات اداری قانونی از قبیل فدراسیون، هیأت و غیره باشد چگونه ممکن است مقررات آن را با موازین شرعی مخالف بدانیم؟ به این پرسش از چند جهت می‌توان پاسخ داد:

اولاً تأسیس فدراسیون و اجازه انجام یک فعالیت ورزشی از سوی کمیته ملی المپیک به عنوان بخشی از قوه مجریه، تکلیفی برای قوه قضائیه به تبعیت از تصمیمات آن ایجاد نمی‌کند. کما این که مصوبات هیأت وزیران در صورت مغایرت با قانون قابل ابطال است.

هندبال، جودو، کاراته، بسکتبال و غیره. در این گروه اگر عمل ورزشی که منجر به حادثه شده قبل یا بعد و یا در حین بازی ولی در مقطعی که به عللی بازی برای مدت کوتاه قطع شده واقع شود، جرم محسوب و مرتکب، مسوول است. گروه دیگری از ورزش‌ها به صورت گیمی و یا امتیازی و یا دفعی است و زمان آن تابع نتیجه گیم، امتیاز و یا دفعات انجام یک حرکت ورزشی است مانند والیبال، تنیس، پرتاب وزنه، دیسک، و امثال آنها. در این گروه نیز عمل ورزشی اگر منجر به حادثه شود در صورتی از علل موجهه محسوب خواهد شد که در زمان مورد نظر خود صورت گرفته باشد.

البته از دیدگاه حقوق ورزشی آنچه مهم است ادامه جریان فعالیت ورزشی در طول زمان است و نه مقید بودن به زمان‌های مقرر در آیین نامه‌ها. به عنوان مثال در بسکتبال چهار زمان ده دقیقه، در فوتبال دو زمان چهل و پنج دقیقه و در کشتی دو زمان سه دقیقه، زمان‌هایی قانونی است ولی اگر در تمرین‌ها با توافق طرفین، زمان بازی بیشتر یا کمتر شود تأثیر در موجه بودن حادثه ناشی از عملیات ورزشی نخواهد داشت.

۲-۴-۷- مقررات و وسایل، امکانات و تجهیزات ورزشی

در هر ورزش بنا بر مقتضای خود از وسایل عمومی مانند توپ، زمین، تشک، اسباب و امثال آنها استفاده می‌شود. این وسایل با توجه به حفظ سلامت و ایمنی ورزشکاران پیش بینی شده است. اگر ورزشکار، رعایت مقررات مربوطه را ننماید و صدمه ناشی از عیب، غیر استاندارد و یا اشکال موجود در این وسایل و امکانات باشد، از نظر قانونی مسوول است. به عنوان مثال استفاده از تشک‌های مورد تأیید FILA که دارای ۹ متر قطر بوده و در اطراف آن حاشیه ایمنی به عرض ۱/۲۰ تا ۱/۵۰ متر (با همان ضخامت) در نظر گرفته شده در کلیه بازی‌های المپیک، مسابقات قهرمانی و جام‌های جهانی و کلیه مسابقات بین‌المللی گروه A اجباری می‌باشد. (سوداگر، بی‌تا: ۹۶) استفاده از چنین تشک‌هایی به دلیل افت و خیزهای کشتی است، بنابراین کشتی گرفتن روی فرش هرچند با رضایت طرفین باشد خلاف مقررات کشتی و موجب مسوولیت مرتکب خواهد

شروع به فعالیت‌هایی که به نوعی متضمن ایذاء به نفس یا غیر است با استعلام و یا استفتاء از مراجع ذیصلاح به حل مشکل همت گمارند و خود را به طور یک جانبه صالح به تشخیص موضوع‌هایی که از حدود صلاحیت آنها خارج است ندانند.

نتیجه‌گیری

مبادرت به رفتارهایی مانند مشت زدن، لگد زدن، با وسایل و اشیاء خارجی به دیگری ضربه زدن و بطور کلی هرگونه ایراد ضرب و یا حتی جرح که در حالت عادی جرم محسوب می‌شوند، چنانچه به مناسبت و حین اعمال ورزشی مورد ارتکاب قرار گیرند، وصف مجرمانه خود را از دست خواهند داد. دلیل این امر نیز تصریح صریح قانونگذار در خصوص مورد است. اشاره مقنن به عملیات ورزشی به عنوان یکی از علل موجهه جرم، تابع شرایطی است که در ادوار مختلف قانونگذاری در ایران تقریباً تکرار شده است. قید تطابق مقررات با موازین شرعی که پس از انقلاب اسلامی به مواد مربوطه اضافه شده عملاً از حیث تعارض قانونی و شرعی بودن برخی ورزش‌ها موجب اشکالاتی شده که پیشنهاد می‌شود وزارت ورزش و کمیته ملی المپیک، قبل از صدور اجازه به شروع به فعالیت‌هایی که به نوعی متضمن ایذاء به نفس یا غیر است با استعلام و یا استفتاء از مراجع ذیصلاح به تنقیح موضوع بپردازند.

ملاحظات اخلاقی: موارد مربوط به اخلاق در پژوهش و نیز امانت‌داری در استناد به متون و منابع فقهی و قانونی و ارجاعات مقاله تماماً رعایت گردید.

تعارض منافع: در تدوین این مقاله، هیچ نوع تعارض منافی وجود نداشته است.

سهم نویسندگان: این تحقیق تماماً توسط نویسنده طبق معیارهای استاندارد نویسندگی حقوقی انجام شده است.

تشکر و قدردانی: از دوستان پژوهشگر خود در بخش ورزش جهت مساعدتشان سپاسگزارم.

ثانیاً توجه قانون اساسی به ورزش به عنوان یکی از اساسی‌ترین وسایل برای تربیت انسانی کریم، با ارزش‌های والای انسانی، آزاد و مسوول در برابر خدا که ملهم از مبانی اسلامی است، تصریح مقنن به ضرورت انطباق مقررات هر ورزش با موازین شرعی را موجه قلمداد می‌کند و لذا ورزش‌های مخالف با این دیدگاه غیر مجاز است.

ثالثاً ورزش از نظر اسلام وسیله‌ای است برای بهتر زیستن و بهتر کار کردن و بهتر انجام وظیفه کردن و بهتر جنگیدن در راه تقرب به خدا. از اینرو هر ورزشی که جهت‌دار باشد و انسان را نسبت به جنبه فوق‌آمادگی ببخشد اسلامی است. خلاصه، آنگونه ورزش‌ها و مسابقاتی مانند بوکس که مستلزم ایذاء نفس یا ایذا غیر است اشکال شرعی دارد. (بهشتی، بی‌تا: ۲۰) بنابراین حوادث ناشی از اجرای اینگونه ورزش‌ها به رغم رعایت مقررات، به علت مخالفت با موازین شرعی می‌تواند متضمن مسوولیت برای مرتکب باشد. ورزش‌های دیگری نیز ممکن است مشمول همین حکم شود مانند کشتی کج و یا بعضی از ورزش‌های رزمی که متضمن ایذاء به غیر باشد.

هرچند مراتب فوق از نظر حقوقی قابل قبول است ولی مشکل را از جوانان ورزشکاری که اجازه مقامات و سازمان‌های حکومتی به انجام یک رشته ورزشی را کافی می‌دانند حل نمی‌کند. انصاف این است که نظام قضایی نباید اشتباه وزارت ورزش و در مجموع، قوه مجریه را در مجاز دانستن ورزش‌های خلاف شرع به حساب ورزشکاران بگذارد. از سوی دیگر، سکوت سایر مراجع شرعی و حکومتی از قبیل شورای نگهبان، مجلس شورای اسلامی، مجمع تشخیص مصلحت و غیره در اعلام خلاف شرع بودن یک رشته ورزشی که طی سال‌ها به طور آشکار در کشور جریان دارد تقصیری را در خصوص مورد، متوجه ورزشکاران نمی‌کند و به عبارت دیگر چنین سکوتی به نظر می‌رسد به معنای تنفیذ ضمنی باشد.

به‌منظور جلوگیری از بروز چنین تعارضی، پیشنهاد می‌شود که وزارت ورزش و کمیته ملی المپیک، قبل از صدور اجازه به

منابع و مأخذ

- ابن ادریس، محمد بن احمد (۱۴۱۰). *السرائر*. جلد دوم، قم: جامعه مدرسین حوزه علمیه.
- ابن قدامه، عبد الله بن احمد (۱۳۸۸). *المعنی*. جلد نهم، مصر: مکتبه القاہرہ.
- اردبیلی، محمدعلی (۱۳۹۷). *حقوق جزای عمومی*. جلد اول، چاپ هفدهم، تهران: انتشارات میزان.
- آقای‌نیا، حسین (۱۳۹۷). *حقوق ورزشی*. چاپ پانزدهم، تهران: انتشارات میزان.
- امینی، خسرو (بی‌تا). *مقررات بین‌المللی واترپلو*. تهران: بی‌نا.
- بهشتی، احمد (بی‌تا). *نیرو و نشاط*. دفتر سوم. تهران: بی‌نا.
- تقوی دامغانی، سید رضا (۱۳۸۳). *چهل حدیث ورزشی*. تهران: دفتر انتشارات سازمان تبلیغات اسلامی.
- چامپیون، جونور (۱۳۷۴). *مبانی حقوقی ورزش‌ها، مسئولیت مدنی در ورزش*. ترجمه حسین آقای‌نیا، چاپ اول، تهران: نشر دادگستر.
- سوداگر، حسن (بی‌تا). *آخرین مقررات بین‌المللی داوری کشتی*. تهران: بی‌نا.
- شهری، غلامرضا و ستوده، سروش (۱۳۷۳). *نظریات اداره حقوقی قوه قضاییه در زمینه مسائل کیفری*. جلد اول، تهران: روزنامه رسمی.
- صانعی، پرویز (بی‌تا). *حقوق جزای عمومی*. جلد اول، چاپ دوم، تهران: انتشارات دانشگاه ملی ایران.
- طوسی، محمد (۱۴۱۴). *المبسوط*. جلد هفتم، چاپ سوم، تهران: انتشارات مرتضوی.
- علامه حلی، حسن بن یوسف (۱۴۱۳). *قواعد الاحکام*. جلد دوم، چاپ اول، قم: جامعه مدرسین حوزه علمیه.
- علی آبادی، عبدالحسین (۱۳۴۷). *حقوق جنائی*. جلد اول، چاپ چهارم، تهران: چاپخانه بانک ملی ایران.
- فاضل هندی، محمد بن حسن (۱۴۱۶). *کشف اللثام*. جلد دوم، قم: جامعه مدرسین حوزه علمیه.
- کاتوزیان، ناصر (بی‌تا). *حقوق مدنی: الزام‌های خارج از قرارداد*. چاپ اول، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- محقق حلی، جعفر بن حسن (۱۴۰۸). *شرایع الاسلام*. جلد چهارم، قم: انتشارات اسماعیلیان.
- محمدی، ابوالحسن (۱۳۷۳). *قواعد فقه*. جلد اول، تهران: نشر یلدا.
- معتمد، محمدعلی (۱۳۵۱). *حقوق جزای عمومی*. جلد اول، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- نجفی، محمدحسن (بی‌تا). *جواهر الکلام*. جلد چهل و سوم، بیروت: دار التراث العربیه.
- نصیری، داوود (بی‌تا). *قوانین و مقررات داوری فوتبال*. تهران: بی‌نا.
- نوربخش، حسن و جعفریان، نصر اله (بی‌تا). *قوانین بین‌المللی بسکتبال*. تهران: بی‌نا.
- وست، دبورا و بوچر، چارلز (۱۳۹۱). *مبانی تربیت بدنی و ورزش*. ترجمه احمد آزاد، تهران: انتشارات قاصدک صبا.

References

- AghaiNia, H (2018). *Sport Law*. 15th ed. Tehran: Mizan Press. (Persian)
- AliAbadi, AH (1968). *Criminal Law*. Vol 1, 4th ed. Tehran: Bank Melli Press. (Persian)
- Amini, Kh (N.D). *International Provisions of Waterpolo*. Tehran: N.P. (Persian)
- Ardebili, MA (2018). *General Criminal Law*. Vol 1. 17th ed. Tehran: Mizan Press. (Persian)
- Beheshti, A (N.D). *Nirou & Neshat*. Vol 3, Tehran: N.P. (Persian)
- Champion, J (1994). *Basis of Sport Law; Civil Responsibility in Sport*. Translated by: Hossein AghaiNia, 1st ed. Tehran: Dadgostar Press. (Persian)
- Fazel Hindi, M (1996). *Kashf Al-Losam*. Vol 2, Qum: Jame Modarresin Press. (Arabic)
- Helli, H (1993). *Qavaed Al-Ahkam*. Vol 2, 1st ed. Qum: Jame Modarresin Press. (Arabic)
- Ibn Edris, M (1990). *Al-Saraer*. Vol 2, Qum: Jame Modarresin Press. (Arabic)
- Ibn Qodame, A (1968). *Al-Moqni*. Vol 9, Egypt: Cairo Press. (Arabic)
- Katousian, N (N.D). *Civil Law; Contracts*. 1st ed. Tehran: Tehran University Press. (Persian)
- Mohaghegh Helli, J (1988). *Sharaie Al-Eslam*. Vol 4, Qum: Ismailian Press. (Arabic)
- Mohammadi, AH (1994). *Juridical Rules*. Vol 1, Tehran: Yalda Press. (Persian)
- Motamed, MA (1972). *Genaral Criminal Law*. Vol 1, Tehran: Tehran University Press. (Persian)
- Najafi, MH (N.D). *Javaher Al-Kalam*. Vol 43, Beirut: Toras Arabi Press. (Arabic)
- Nasiri, D (N.D). *International Provisions of Football*. Tehran: N.P. (Persian)
- NoorBakhsh, H and Jafarian N (N.D). *International Provisions of Basketball*. Tehran: N.P. (Persian)
- Sanei, P (N.D). *General Criminal Law*. Vol 1, 2nd ed. Tehran: Iranian National University Press. (Persian)
- Shahri, GhR and Sotoudeh, S (1994). *Judiciary Consulting Opinions in Criminal Cases*. Vol 1, Tehran: Official Newspaper Press. (Persian)
- SodaGar, H (N.D). *International Provisions of Wrestling*. Tehran: N.P. (Persian)
- Taghavi, SR (2004). *Forty Athletic Hadith*. Tehran: Sazman Tabliqat Press. (Persian)
- Tousi, M (1994). *Al-Mabsout*. Vol 7, 3rd ed. Tehran: Mortazavi Press. (Arabic)
- West, D and Boucher Ch (2012). *Basis of Sport*. Translated by: Ahmad Azad, Tehran: Qasedak Saba Press. (Persian)